

Український державний університет залізничного транспорту

Затверджено
рішенням вченої ради економічного
факультету
прот. № №   1   від   02.09.2024

Рекомендовано
на засіданні кафедри
економіки та управління виробничим і
комерційним бізнесом
прот. №   1   від   02.09.2024

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

1 сем. 2024-2025 н.р.

освітній рівень третій (доктор філософії)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 051 Економіка

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

Викладач:

Лектор:

Токмакова Ірина Василівна (доктор економічних наук, професор),

Контакти: +38 (057) 730-10-96, e-mail: tokmakova_iv@kart.edu.ua

Години прийому та консультації: кожен понеділок з 12.40-14.00

Розміщення кафедри: місто Харків, майдан Фейєрбаха, 7, 3 корпус, 5 поверх,
505 аудиторія.

Веб сторінка курсу: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>

Харків – 2024

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

Аспіранти

Лекції: за розкладом

Практики: за розкладом

Викладач:

Лектор: Токмакова Ірина Василівна

Контакти: it.tokm@ukr.net

Години прийому та консультацій: 12.40-14.00 понеділок

В умовах сучасної економіки «вільного ринку» посилюється турбулентність та підвищується ентропійність як міра хаотичності та невизначеності розвитку. За таких обставин своєчасна й ефективна перебудова соціально-економічних форм і технологій, перехід до якісно нового типу розвитку та взаємодії суспільства і природи – стають вирішальними факторами збереження та подальшого прогресу сучасної цивілізації. В силу цього, актуальним завданням сучасного етапу адаптації українських суб'єктів господарювання до умов світової ринкової економіки є науково обґрунтоване дослідження системи управління, її організаційних структур, механізмів, що забезпечують збалансованість системи управління і відповідають сучасним потребам ринку. Розуміння концептуальної суті управління як комплексної системи уможливить вирішення завдань оптимізації управлінських процесів, підвищення їх ефективності. На сьогоднішній день теорія управління соціально-економічними системами різного рівня має велике методологічне поле. Грамотний вибір і комбінування методів і напрямків впливу дає можливість на практиці реалізувати гнучку парадигму управління.

Заплановані загальні компетентності (ЗК), фахові компетентності (ФК) та результат навчання (РН):

- ЗК 01   Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК 02   Здатність проводити самостійні дослідження на сучасному рівні
- ЗК 03   Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК 07   Знання та глибоке розуміння предметної області, розуміння професійної та наукової діяльності

ЗК 08 Навички використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних та представленні результатів професійної та наукової діяльності

ФК 04 Здатність використовувати сучасні інформаційні технології та економічні методи і моделі для забезпечення ефективного управління економічними системами на макро- і мікрорівнях

ФК 05 Здатність визначати та критично оцінювати ключові тренди соціально-економічного розвитку та застосовувати їх для формування нових моделей економічних систем і процесів

ФК 08 Здатність проектувати та розробляти програмні комплекси для вирішення конкретних господарських задач, аналізу економічної інформації

ФК 09 Здатність виявляти нові перспективні напрями досліджень, проводити самостійні дослідження щодо вирішення комплексних соціально-економічних проблем, презентувати результати досліджень у вигляді завершених наукових праць

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічного та соціального розвитку в умовах глобалізації.

РН05 Пропонувати нові рішення, розробляти та наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності

Чому ви маєте обрати цей курс?

Мета вивчення курсу полягає у формуванні системи фундаментальних теоретичних знань і практичних навичок у галузі ідентифікації, аналізу, вимірювання, моделювання соціально-економічних систем, що передбачає, з одного боку, розробку управлінських рішень щодо підтримки стійкого позитивного розвитку системи, з другого, - забезпечення можливості гнучкої зміни вектору її розвитку з метою адаптації до умов конкурентного середовища, що змінюється.

В процесі викладання курсу будуть розкриті такі питання, як основні поняття теорії системного аналізу, властивості соціально-економічних систем, основи управління соціально-економічними системами, управління соціально-економічними процесами, динамічні моделі в управлінні соціально-економічними процесами.

Від здобувачів очікується знання основ макро- і мікроекономіки, державного регулювання економіки й фінансів, глобальної економіки.

Викладач і його колеги будуть готові надати будь-яку допомогу з деякими з найбільш складних аспектів курсу по електронній пошті, на форумі і особисто -у робочий час.

Організація навчання

Цей курс дає аспірантом системні знання і розуміння сутності, мети і завдань щодо ефективного управління соціально-економічною системою з урахуванням сучасних змін в світовій економіці.

Кількість кредитів ECTS – 5.

Лекції – 6 годин.

Практики – 15 годин.

Курс складається з лекцій і практичних занять у вигляді семінарів. Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями та груповими завданнями. Аспіранти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії та розробки індивідуальних завдань.

Теми курсу **УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ**

ТЕМА 1 Теоретичні основи функціонування соціально-економічних систем

ТЕМА 2 Методологія управління соціально-економічними системами

ТЕМА 3 Управління національною економікою як соціально-економічною системою

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

/ схема курсу

Поміркуй	Лекції	Виконай
	Запрошені лектори	
	Довідковий матеріал	
	Презентації	
	Обговорення в аудиторії	
	Групові завдання	
	Індивідуальні консультації	
	Залік	

Семінарські заняття курсу передбачають виконання індивідуального завдання, що супроводжується зануренням у суміжні дисципліни, які доповнюють теми та формують у студента інформаційну та комунікативну компетентності.

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу)

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступної лекції. Ви повинні бути готовими до дискусій та мозкових штурмів – ми хочемо знати, що ви думаєте!

Приклади питань для обговорення доступні на слайдах відповідних презентацій. Ось деякі з них:

- 1 Основні складові та характеристика науково-технічного потенціалу України
- 2 Показники ефективності національної економіки та їх розрахунок
- 3 Сутність та види структурних пропорцій в економіці
- 4 Соціальна структура економіки
- 5 Організаційна структура економіки та її основні пропорції: секторна структура, бізнесу, структура організаційно-правових форм господарювання.

Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильнуйте за змінами у розкладі.

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських та лабораторних занять
	2	Лекц.№1. Теоретичні основи функціонування соціально-економічних систем	2	ПР-1 Архітектоніка соціально-економічних систем
	2	Лекц.№2. Методологія управління соціально-економічними системами	2	ПР-2 Основні методи управління в соціально-економічній системі
	2	Лекц.№3. Управління національною економікою як соціально-економічною системою	2	ПР-3 Управлінський цикл в соціально-економічній системі
			2	ПР-4 Державне регулювання соціально-економічних змін
			2	ПР-5 Інформаційні технології в системах управління соціально-економічними системами
			2	ПР-6 Пріоритети управління в умовах глобалізаційних викликів
			2	ПР-7 Макроекономічні шоки в контексті викликів національної безпеці
			2	ПР-8 Державне регулювання промислового розвитку
			2	ПР-9 Агропромислова політика держави
			2	ПР-10 Логіка та тенденції змін державного сектору
			2	ПР-11 Сталий розвиток як парадигма суспільного зростання
			2	ПР-23 Роль міжнародної спільноти у формуванні та реалізації засад сталого розвитку
			2	ПР-13 Економічний вектор сталого розвитку
			2	ПР-14 Соціальний вектор сталого розвитку
			2	ПР-15 Екологічний вектор сталого розвитку
Диференційований залік				

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) аспіранта, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Завдання на самостійну роботу:

• Аспірантам пропонується виконання впродовж семестру індивідуального завдання. За вчасне та вірне виконання завдання нараховується **50 балів**. За вчасне та частково вірне виконання – від 35 до 15 балів. За невиконане завдання бали не нараховуються. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

Теми індивідуальних завдань

- 1 Сутність поняття «глобалізація»: темпи та індикатори розвитку
- 2 ТНК та їх вплив на економіку та соціальний розвиток країн світу
- 3 Сутність, види регіональної структури економіки та її показники.
- 4 Основні структурні пропорції у зовнішній торгівлі України.
- 5 Товарна структура експорту та імпорту в Україні.
- 6 Ринковий та державний механізми перерозподілу ресурсів і доходів.
- 7 Власність в системі розподілу, перерозподілу ресурсів і доходів.
- 8 Податково-бюджетний механізм перерозподілу ресурсів і доходів.
- 9 Адаптація національної економіки до глобальних змін
- 10 Форми і методи інтеграції національної економіки у світове господарство
- 11 Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності
- 12 Боргова криза і стратегія управління зовнішньою заборгованістю

- 13 Конкурентоспроможність національної економіки у світовому господарстві: суть та основні підходи до оцінювання
- 14 Національне багатство України та методи його оцінки.
- 15 Поєднання процесів індустріального та постіндустріального розвитку

Семінарські заняття:

Оцінюються за виконання завдань і ступінь залученості до вирішення ділової ситуації.
Максимальна сума становить 50 балів.

Залік:

- Аспірант отримує залік шляхом накопичення балів за відвідування лекцій, виконання практичних завдань й відповідей на залікові питання.

Викладач:

Токмакова Ірина Василівна (<http://www.kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/tokmanova-iv-ua>) – лектор з питань державного управління економікою УкрДУЗТ. Отримала ступінь д.е.н. за спеціальністю 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством» в УкрДУЗТ у 2016 році. Напрямки наукової діяльності: забезпечення сталого розвитку підприємств промисловості та транспорту; інноваційний розвиток підприємств залізничного транспорту; соціальна відповідальність бізнесу, екологізація діяльності та ресурсозбереження на підприємствах.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

- 1 Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя) / Лукінов. - К.: АТ «Книга», 1997. - 455 с.
- 2 Дикань В.Л. Стратегічне управління: навчальний посібник / В. Л. Дикань, В. О. Зубенко, О. В. Маковоз, І. В. Токмакова, О. В. Шраменко — Харків: УкрДАЗТ, 2012. — 331 с.
- 3 Компанієць В.В. Управління розвитком соціально-економічних систем в духовно-моральному та соціокультурному вимірі: монографія. / В.В. Компанієць. — Харків: УкрДАЗ, 2012. — 296 с.
- 4 Токмакова І. В. Теоретико-методичні основи адаптивного управління підприємствами залізничного транспорту у сучасних умовах : монографія / І. В. Токмакова, Н. В. Янченко. — Х. : УкрДАЗТ, 2013. — 196 с.
- 5 Токмакова І. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення гармонійного розвитку залізничного транспорту / І. В. Токмакова // Тренди та інновації в сучасній економіці : колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. О. С. Іванілова. — Х. : ХНУБА, 2015. — С. 133 — 142.
- 6 Клебанова Т.С. Анализ экономического роста: учеб. пособие / Т.С. Клебанова, Н.А. Дубровина, К.А. Стрижиченко. — Х.: ХГЭУ, 2002. — 223 с
- 7 Марюта А.Н. Статистические методы и модели в экономике / А.Н. Марюта, Н. Е. Бойцун. — Днепропетровск: Пороги, 2002. — 383 с
- 8 Інформаційне забезпечення систем прийняття рішень в економіці, техніці та організаційних сферах: монографія/ колектив авторів / Під заг. ред. Савчук Л.М. — Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ, 2013. — 592 с.
- 9 Бандоріна Л.М. Моделювання економіки: Навч. посіб. (Гриф МОНУ) / Л.М. Бандоріна, О.Б. Скороход, Л.І. Лозовська, Л.М. Савчук. — Дніпропетровськ: Герда, 2014. — 140с.
- 10 Лозовська Л.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посіб. З грифом МОНУ / Л.І. Лозовська, Л.М. Бандоріна, О.Б. Скороход, Л.М. Савчук, М.М. Лісовенко. — Дніпропетровськ: Герда, 2014. — 106с.

Допоміжна

- 1 Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. К.:КНЕУ, 2005. 306 с.
- 2 Лозовська Л.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посіб. З грифом МОНУ / Л.І. Лозовська, Л.М. Бандоріна, О.Б. Скороход, Л.М. Савчук, М.М. Лісовенко. — Дніпропетровськ: Герда, 2014. — 106с.
- 3 Токмакова І. В. Розвиток соціально-господарської відповідальності підприємств залізничного транспорту / І. В. Токмакова // Стратегії економічного розвитку : держава, регіон, підприємство : колективна монографія / За заг. ред. К. С. Шапошникова та ін. : у 2 т. — Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. — Т. 1. — С. 334 — 347.
- 4 Токмакова І. В. Забезпечення гармонійного розвитку залізничного транспорту України : монографія / І. В. Токмакова. — Х. : УкрДУЗТ, 2015. — 403 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. <http://metod.kart.edu.ua/>

2. <http://www.houseofmcdonnell.com/konspekti-lekcz/148-upravlnnya-potenczalom-pdprimstva.html>.http://www.uz.gov.ua/press_center/up_to_date_topic/page-4/451889/
3. www.ukrstat.gov.ua
4. <https://www.dcz.gov.ua/>
5. <http://www.rainbow.gov.ua/news/12.html>